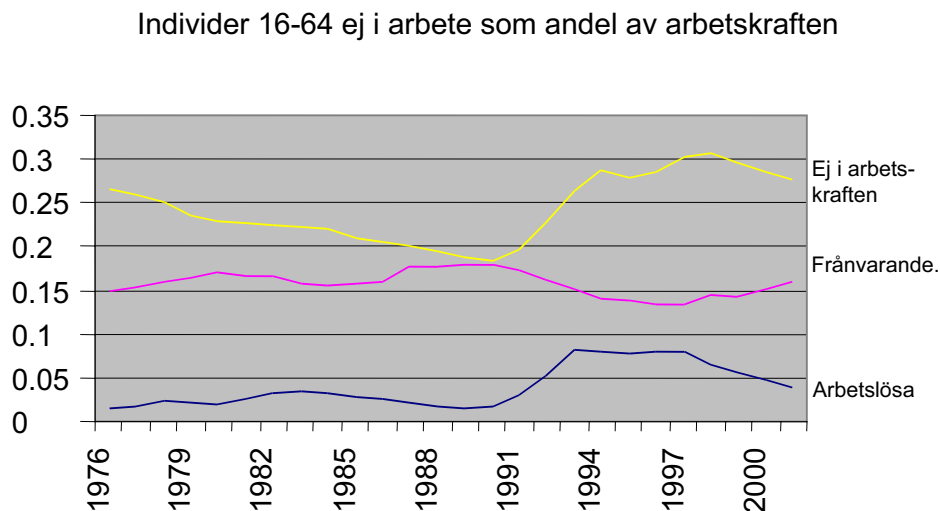

3 Arbetslöshet

Europeisk arbetslöshet numera generellt högre än i USA. Vid lågkonjunktur ökar arbetslösheten i alla länder, men i USA sker tillbakagången snabbare än i typiskt Europeiskt land. Från att ha legat på en stabil, internationellt låg nivå ökade arbetslösheten kraftigt i Sverige under 90 talet. Antalet i arbete minskade ännu kraftigare.

Källa: AKU SCB

Figure 5:

Minskningen av arbetslösheten i Sverige under senare delen av 90talet skedde snabbare än de flesta trott. Fortfarande lägre antal personer i arbete.

3.1 Varför finns arbetslöshet?

Finns många olika slags arbetslöshet och förklaringar. Här är några.

1. Sök- eller friktionsarbetslöshet.
2. Effektivitetslöner.
3. Stela nominallöner.
4. Bidrag och skatter.

5. Fackföreningar

3.2 Sökarbetslöshet

Arbeten försvinner och uppstår kontinuerligt. Matchning av arbetskraft och arbetstillfällen tar tid.

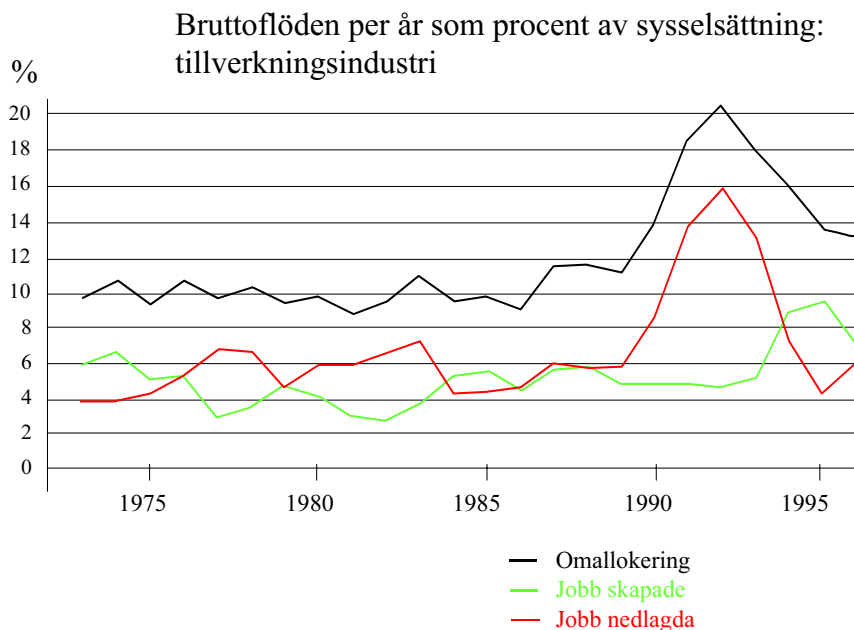

Figure 6:

Steady state vid konstanta hazarder. Antag s av sysselsatta förlorar jobbet varje månad. Antag f procent av arbetslösa finner jobb. I steady state måste inflödet till poolen av arbetslösa vara lika med utflödet. Dvs,

$$sE = fU \quad (60)$$

där E är antalet sysselsatta och U antalet arbetslösa. Förhållandet mellan s och f bestämmer arbetslösheten

$$\frac{s}{f} = \frac{U}{E}, \quad (61)$$

eller

$$sE + sU = fU + sU \quad (62)$$

$$s(E + U) = (f + s)U$$

$$\frac{s}{f + s} = \frac{s/f}{1 + s/f} = \frac{U}{E + U}.$$

Arbetslösheten kan minskas genom att sänka s och/eller öka f . Men, inte till varje pris. Omallokering viktig del av produktivitetsökning. Fundera på vad som kan öka f respektive minska s , och vilka kostnader eller negativa bi-effekter detta kan ha!

Notera att formeln ovan gäller steady state. Om en temporär chock tillfälligt ökar s (en konjunkturedgång) kvarstår arbetslösheten en tid efter det att s gått tillbaka till normalläget.

Dynamik. Låt U_t vara arbetslösheten i tidpunkt t som andelen av arbetskraften. Vi får då

$$U_{t+1} = (1 - f)U_t + s(1 - U_t)$$

$$= (1 - f - s)U_t + s. \quad (63)$$

Uttryck (63) som avvikelser från U

$$U_{t+1} - U = (1 - f - s)U_t + s - U, \quad (64)$$

$$= (1 - f - s)(U_t - U) + s - (f + s)U,$$

$$= (1 - f - s)(U_t - U) + s - (f + s)\frac{s}{f + s},$$

$$= (1 - f - s)(U_t - U).$$

Som vi ser så kvarstår en andel $(1 - f - s)$ av en eventuell avvikelsen mellan faktisk arbetslöshet och steady state arbetslösheten nästa period och en andel $(1 - f - s)^k$ efter k perioder.

Om vi t.ex antar att 1/2% av jobben försvinner varje månad och att arbetslösheten är 5%. Då är f lika med 9.5%. Det betyder att $(1 - f - s) = 90\%$ av avvikelsen kvarstår efter en månad. Vi kan också lösa för hur många månader det tar för hälften av en avvikelse att försvinna.

$$(1 - .005 - .095)^{t_{0.5}} = 1/2 \quad (65)$$

$$t_{0.5} \rightarrow \approx 7$$

Notera att arbetslöshetens nivå i steady state bestäms av kvoten mellan s och f medan återgångshastigheten till steady state bestäms av summan av f och s . Två länder kan därför ha samma arbetslöshet i steady state (genomsnitt) medan deras återgångstid efter chocker är olika. Jämför Europa (Sverige) med USA.

3.3 Effektivitetslöner

I en neoklassisk modell för arbetsmarknaden är efterfrågan på lönen lika med arbetskraftens marginalprodukt. Antag också att alla individer är villiga att arbeta om och endast om lönen är högre än w_0 (reservationslönen). Utfallet på en perfekt konkurrens marknad blir då antingen att lönen är w_0 och sysselsättningen $s_0 < s_{\max}$ eller att vi har full sysselsättning s_{\max} och lönen högre än w_0 . I denna model kan inte arbetslöshet samexistera med en lön högre än reservationslönen och all arbetslöshet är därmed frivillig i mening att arbetslösa skulle inte strikt föredra att byta plats med de som har ett jobb.

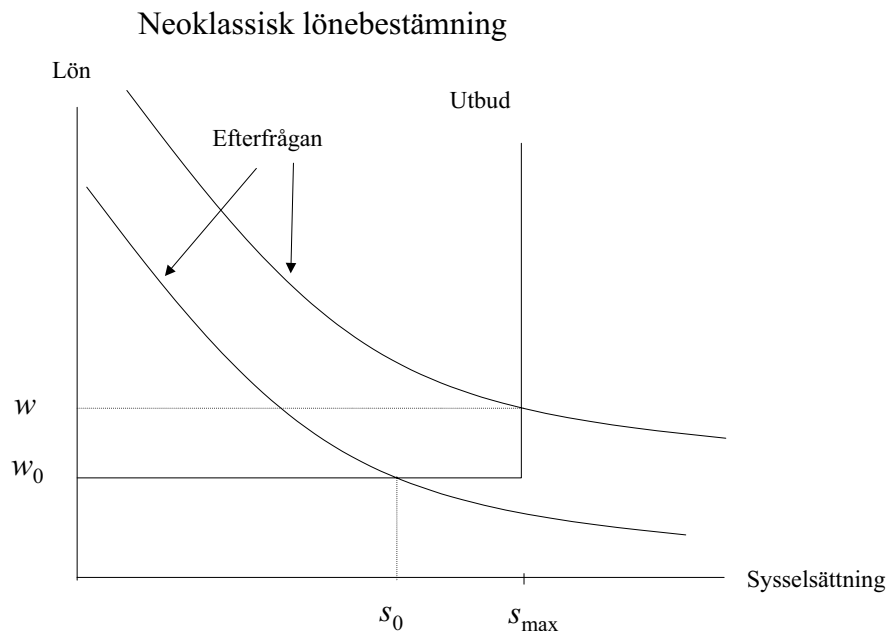

Figure 7:

Den så kallade effektivitetslönehypotesen leder till andra slutsatser. Enligt denna ökar på ett eller annat sätt produktiviteten hos arbetskraften om lönen ökar. Ett vanligt argument är att risken att bli arbetslös fungerar som ett sätt att motivera arbetskraften. Denna piska fungerar bara om arbetslösheten är tillräckligt hög för att det ska ta tid att finna ett jobb *och* lönen är tillräckligt mycket högre än reservationslönen. Hur mycket högre den behöver vara beror på hur svårt det är att få jobb, vilket i sin tur beror på arbetslöshetens nivå. Antag att den

Effektivitetslönemodellen

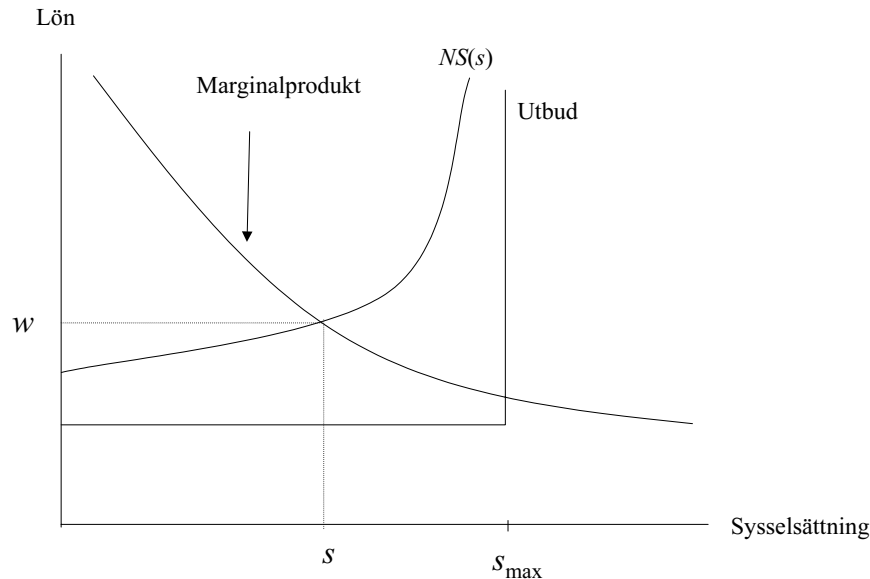

Figure 8:

anställe kan arbeta hårt eller inte alls. Villkoret för att den anställda ska arbeta hårt är då att lönen ska vara högre än ett visst tröskelvärde $NS(s)$ som ökar i sysselsättningsnivån. $w \geq NS(s)$ brukar kallas "No-shirking condition". Ingen arbetsgivare kan sätta lönen under denna nivå, men har heller ingen anledning att sätta den högre. Under antagandet att det blir oändligt lätt att hitta ett nytt jobb när arbetslösheten går mot noll, blir nu resultatet att lön över reservationslönen och arbetslöshet inte bara kan samexistera utan alltid gör det.

Varianter på effektivitetslönemodellen är att en hög lön behövs för att attrahera en stor grupp av sökande eller för att minska antalet frivilliga avgångar.

3.4 Stela nominallöner

Antag att lönen i nominella termer av någon anledning hamnat "fel", t.ex. på grund av produktivitetsförändringar eller prisförändringar på världsmarknaden och inte längre är konsistent med normal sysselsättning. Att justera lönen är inte alltid friktionsfritt och ett ögonblicks verk. Orsaker kan vara trögheter i förhandlingsystem för löner och svårigheter sänka löner i nominella termer. Om nominallönen blir för hög uppstår ar-

Effektivitetslönemodellen

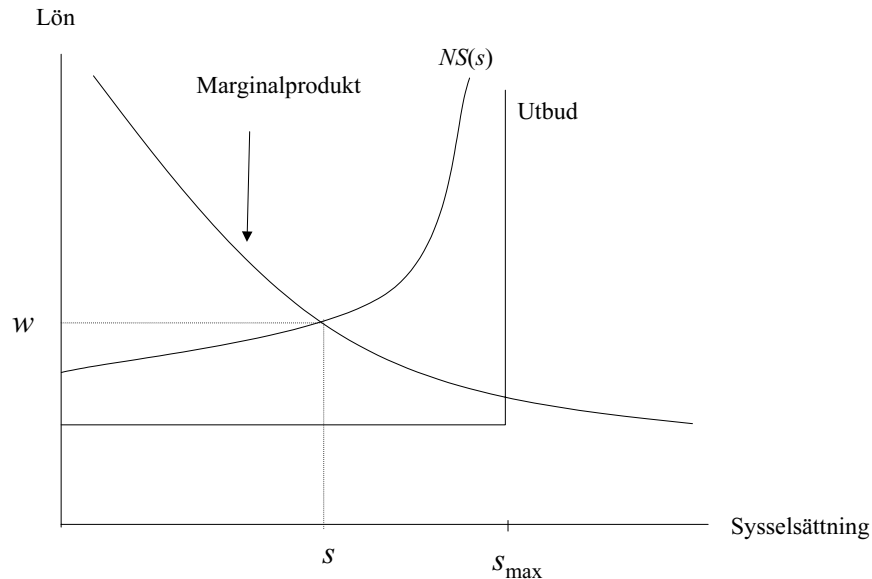

Figure 9:

betslöshet. Stela nominallöner borde alltså i huvudsak orsaka önskade fluktuationer i arbetslösheten. Också genomsnittlig arbetslöshet kan dock påverkas genom att lönespridningen blir för låg mellan olika sektorer och företag när inflationen är låg men ingen kan sänka nominallönen.

Om nominallönen är stel skapas en roll för penningpolitik som påverkar växelkurs och prisnivå och därmed reallönen även vid oförändrade nominallöner. Med Cobb-Douglas produktionsteknologi har vi

$$\pi = PK^\alpha L^{1-\alpha} - wL. \quad (66)$$

Vinstmaximum ges vid

$$(1 - \alpha) K^\alpha L^{-\alpha} = \frac{w}{P}, \quad (67)$$

dvs sysselsättningen bestäms av real(product)lönen

$$L = \left(\frac{w}{P}\right)^{-\frac{1}{\alpha}} \frac{K}{1 - \alpha}. \quad (68)$$

Tag t.ex. ett exportföretag där $P = \frac{P^*}{e}$ där P^* är lika med ett givet världsmarknadspris och e växelkursen (t.ex. \$/SEK). En devalvering leder då till att e faller, P ökar och reallönen faller.

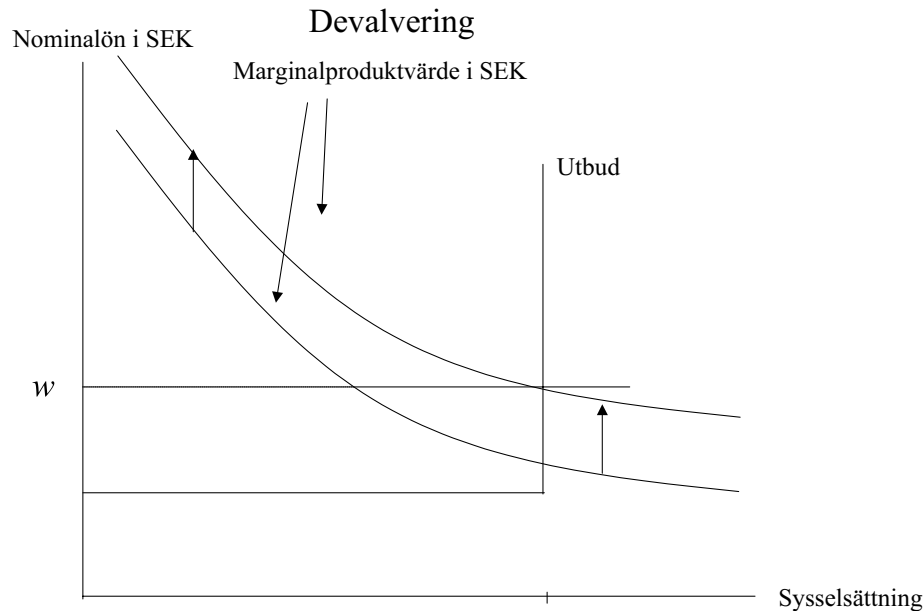

Figure 10:

3.4.1 Bidrag och skatter

Våra tidigare modeller kan användas för att förklara hur bidrag kan förklara arbetslöshetsnivån. Sannolikheten per tidsenhet att finna ett jobb beror på individernas sökintensitet. Denna i sin tur beror på skillnaden i lön (nytta) mellan att ha och inte ha ett arbete. Svenska och utländska studier visar att denna mekanism är betydelsefull. I extremfallet kan ersättning vara högre än (vissa) individers reservationslön, som då väljer att inte jobba.

3.5 Fackföreningar

En fackförening som sätter eller begär löner i syfte att maximera sina medlemmars nytta är rimligen medveten om att det finns ett samband mellan sysselsättning och lönenivå. Avvägningen dem emellan beror bland annat på hur beslutsstrukturen i fackföreningen ser ut. En vik-

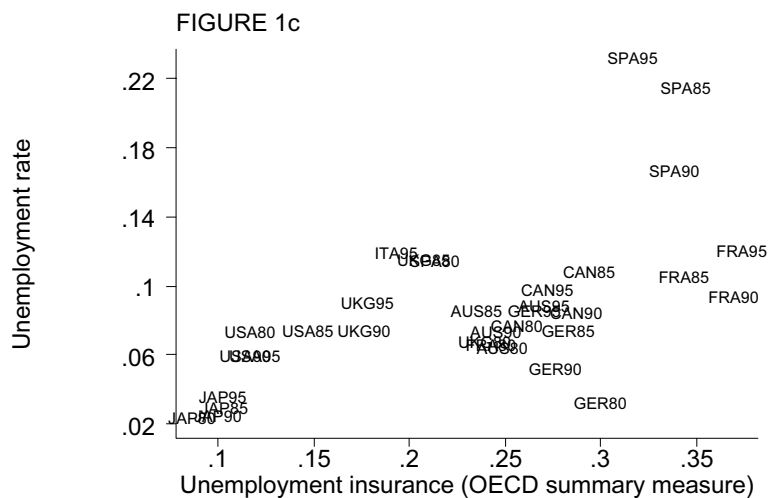

Figure 11:

En viktig parameter är graden av "insider" dominans. Av olika skäl är kostnaderna för arbetslöshet inte tagna av dem som har störst inflytande i fackföreningarna. Insiders, som arbetat länge, kan tänkas ha mindre individuell risk att bli arbetslösa. Om dessa samtidigt har ett oproportionerligt stort inflytande på lönepolitiken kan avvägningen tänkas vara till förmån för höga löner till priset av högre arbetslöshet. Samma sak kan inträffa om arbetslösheten främst drabbar individer som i mindre utsträckning är medlemmar.

En annan aspekt är att kostanderna för arbetslöshetsersättning oftast betalas gemensamt via skattsedeln. En decentraliserad lönebildning leder då till att lokala fackföreningar inte tar hänsyn till kostnaderna av arbetslöshet. →centralisering ger lägre arbetslöshet. Calmfors-Driffil hypotesen är att sambandet mellan arbetslöshet och centralisering är som ett omvänt U. Branchvisa förhandlingar sämst ur arbetslöshetsperspektiv. Hypotesen har fått mycket empiriskt stöd.

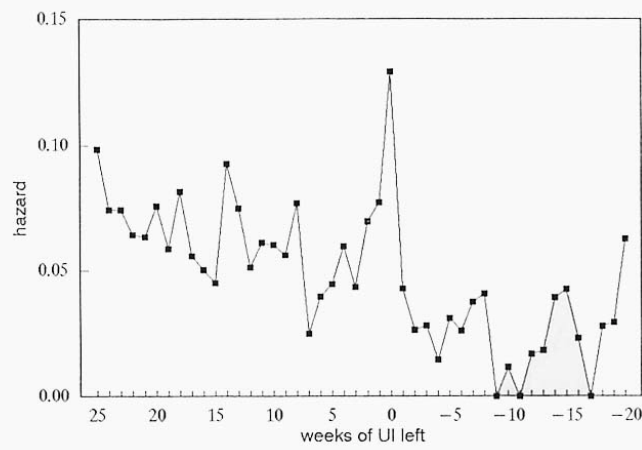

FIGURE III
Total Time Until Exhaustion Hazard

Figure 12: